

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS, PRIEKABIAVIMO LYTIES IR NEGALIOS PAGRINDU KAUNO ORO UOSTE

TYRIMO

2025 rugsėjo 23 d. Nr. (25)SN-187)SP-64
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2025 m. birželio 19 d. buvo gautas (duomenys neskelbtini) (toliau – Pareiškėja) skundas ir 2025 m. liepos 1 d. papildomi paaiškinimai (toliau – Skundas) dėl galimos diskriminacijos lyties ir negalios pagrindais bei galimo seksualinio priekabiavimo Kauno oro uoste, kurį valdo AB „Lietuvos oro uostai“.

Skunde Pareiškėja nurodė, kad 2025 m. birželio 3 d. (duomenys neskelbtini), atlikdama saugumo patikrą galimai patyrė nepagarbų elgesį ir seksualinį priekabiavimą. Pareiškėja nurodo, kad jai praeinant pro saugumo skenerį, jis suveikė, tai galimai nutiko dėl Pareiškėjos naudojamos insulino pompos.

Pareiškėja teigia, kad vienas apsauginis sureagavo agresyviai: liepė grįžti atgal, nusiauti batelius. Itin didelį nepatogumą Pareiškėja teigia patyrusi dėl to, kad jos kūno patikrą atliko vyras, kuris palietė jautrias kūno vietas ir elgėsi nepagarbiai, įžūliai. Visas procesas sukėlė didelį psichologinį diskomfortą, dėl to šią situaciją Pareiškėja laiko seksualiniu priekabiavimu. Jos teigimu, apsauginis elgėsi nemandagiai, baigęs patikrą piktai pasakė, kad „niekur negaliu eiti, kol jis manęs nepakvies“ (čia ir kitur citatų kalba netaisyta). Pareiškėja teigia, kad ši patirtis ją stipriai sukrėtė, ji jautėsi pažeminta, pažeidžiama ir neapsaugota, o situacija parodė „rimtą darbuotojų mokymų ir elgesio su keleiviais trūkumą. Taip pat kyla klausimas, ar tikrai užtikrinama keleivių teisė į pagarbų, orų ir saugų elgesį“. Kartu su Skundu Pareiškėja pridėjo el. susirašinėjimų su AB „Lietuvos oro uostais“ kopijas.

2025 m. birželio 5 d. AB „Lietuvos oro uostų“ atstovė laiške Pareiškėjai nurodė, kad atsiprašo dėl neigiamos patirties ir teigia, kad po pranešimo buvo peržiūrėti vaizdo įrašai. Atstovė nurodė, kad batus Pareiškėja turėjo nusiauti dėl suveikusio metalo detektoriaus, o dėl patikros darbuotojo tono, kuris galėjo pasirodyti nepagarbaus, apgailestauja: „Patvirtiname, kad keleivių tikrinimas fiziniu būdu atliekamas tos pačios lyties darbuotojo. Tokiais atvejais keleivis neturi būti tikrinamas priešingos lyties darbuotojo, o turi būti iškviesta aviacijos saugumo darbuotoja – moteris. Ši taisyklė yra griežtai taikoma, ir, esant bet kokiam pažeidimui, imamasi vidinių priemonių situacijai ištaisyti. Jūsų pastabos perduotos atsakingiems aviacijos saugumo padalinio vadovams, kad būtų sustiprintas darbuotojų informuotumas apie tinkamą bendravimą bei keleivių aptarnavimą.“

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, lygių galimybių kontrolierė 2025 m. liepos 17 d. raštu Nr. (25)SN-187)S-392 kreipėsi į UAB „AB „Lietuvos oro uostus“ ir paprašė pateikti paaiškinimus ir dokumentus dėl Skunde nurodytų aplinkybių:

- 1) Ar AB „Lietuvos oro uostams“ yra žinomos Pareiškėjos Skunde nurodytos aplinkybės?
- 2) Dėl kokių priežasčių Pareiškėjos kūno patikrą per saugumo patikrą atliko vyras?
- 3) Prašome pateikti ištrauką iš vaizdo įrašo, kuriame būtų matoma vykdyta keleivių saugumo patikra, kai Pareiškėja buvo tikrinama.
- 4) Ar buvo imtasi veiksmų Pareiškėjai pranešus apie galimus seksualinio priekabiavimo veiksmus? Jeigu taip, prašome nurodyti, kokių veiksmų buvo imtasi. Jeigu jokių veiksmų nebuvo imtasi, prašytume paaiškinti, dėl kokių priežasčių tai nebuvo padaryta.
- 5) Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, prašome pateikti darbuotojo, kuris atliko Pareiškėjos patikrą, paaiškinimus dėl nurodytos situacijos.
- 6) Kokia yra AB „Lietuvos oro uostų“ politika dėl asmens lyties, kuris atlieka kūno patikrą? Jeigu įmonėje patvirtintos taisyklės, prašome pateikti šių dokumentų kopijas.
- 7) Ar AB „Lietuvos oro uostuose“ yra patvirtinta lygių galimybių įgyvendinimo politika, priekabiavimo ir seksualinio priekabiavimo prevencijos taisyklės, kurios taikomos

keleiviams, tai yra paslaugų gavėjams? Jeigu taip, prašytume pateikti šių taisyklių kopijas arba nurodyti šaltinius internete.

8) Prašome pateikti kitus dokumentus ir paaiškinimus dėl Pareiškėjos Skunde nurodytų aplinkybių, kurie, Jūsų manymu, gali turėti reikšmės Skundo nagrinėjimui.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė :

2025 m. liepos 25 d. AB „Lietuvos oro uostai“ pateikė paaiškinimus ir dokumentus.

Paaiškinimuose nurodė, kad įvykis yra žinomas, nes Pareiškėja kreipėsi raštu iškart po skrydžio 2025 m. birželio 4 d. Pareiškėjos skundo pagrindu inicijuotas tyrimas, peržiūrėti vaizdo įrašai, situacija aptarta su darbuotojais ir vadovais, o Pareiškėjos atsiprašyta. AB „Lietuvos oro uostai“ teigia, kad darbuotojas, vykdęs aviacijos saugumo patikrą, klaidingai identifikavo situaciją ir atliko saugumo patikrą, nes Pareiškėją palaikė vyru. Apie tai, kad suklydo, sužinojo tik gauto skundo nagrinėjimo metu. Tikina, kad gailisi dėl savo klaidos ir atsiprašo keleivės. „Vaizdo įrašų peržiūros metu nustatyta, kad keleivė, informavus ir atliekant rankinį patikrinimą, nestabdė darbuotojo, neperspėjo jo apie klaidingą pasirinkimą.“ AB „Lietuvos oro uostai“ nurodė, kad negali pateikti vaizdo įrašo, kadangi jie saugomi ribotą laiką, tačiau buvo padaryta fragmentinė nuotrauka, kuri pridedama.

AB „Lietuvos oro uostai“ pateikė 2025 m. liepos 22 d. Tarnybinį pranešimą (toliau – Pranešimas) dėl keleivės tikrinimo rankomis, kuriame nurodyta, kad 2025 m. birželio 4 d. gautas pranešimas apie keleivės skundą. Išanalizavus vaizdo įrašus, kuriuose matyti, kad keleivė ėjo per stacionarią metalo aptikimo įrangą („arką“) ir ji suveikė. Taip pat vaizdo įrašė užfiksuotas keleivės ir darbuotojo pokalbis, kurio metu ji tikriausiai pasakė, kad turi insulino pompą. Pranešime pateikta informacija, kad keleivės paprašyta sugrįžti, nusiauti batus ir atlikti tikrinimą rentgeno įranga, kas yra standartinė procedūra: „Ji buvo tikrinama rankomis, tikrinimas pradėtas nuo plaukų. Keleivės kūno kalba nerodė, kad ji prieštarautų tikrinimui ar bandytų sustabdyti tikrinimą.“ Darbuotojas nurodo buvęs tikras, kad atlieka vyro patikrinimą. „Noriu pabrėžti, kad atliekant aviacijos saugumo patikrą, tiek apieškojimą rankomis, tiek detalią patikrą, laikomės lyties tapatumo principo. Kilus neaiškumams dėl keliaujančio asmens lyties, inspektorius ar inspektorės paprašo pateikti dokumentą, kuriame nurodyta asmens lytis“. Prie Pranešimo

pridedamas 2025 m. birželio 5 d. darbuotojo, atlikusio patikrą, paaiškinimas (toliau – Paaiškinimas). Paaiškiniame darbuotojas teigia, kad paprašė nusiauti batus ir pasakė, kad tikrins rankomis, tada keleivė buvo patikrinta pagal visas procedūras: „Iš keleivės jokios reakcijos į tikrinimą nebuvo. Įtarimų, kad keleivė yra moteris nekilo ir keleivė nieko nesakė“.

AB „Lietuvos oro uostai“ nurodė, kad saugumo patikros procedūros atliekamos, vadovaujantis Kauno oro uosto aviacijos saugumo programa, patvirtinta Kauno filialo direktoriaus 2017 m. liepos 10 d. Nr. 2.13-01RN (toliau – Saugumo programa): „Pažymime, kad aviacijos saugumo programoje nurodoma, kad aviacijos saugumo darbuotojas „atlieka keleivių ar kitų nei keleivių asmenų patikrinimą rankomis tik tos pačios lyties operatoriai, t. y. vyriškos lyties tikrina vyrišką lytį, moteriškos lyties moterišką lytį. Iškilus neaiškumui dėl keleivio ar asmens lyties, patikrinamas minėto asmens dokumentas (pasas ar lygiavertis dokumentas), kur nurodyta asmens lytis“. AB „Lietuvos oro uostai“ turi patvirtintą smurto ir priekabiavimo prevencijos politiką, dalyje „Prieš smurtą ir priekabiavimą nukreipta strategija“ esantys punktai plačiau apibrėžia, kaip darbuotojai turi elgtis: „Draudžiama priekabiauti ir (ar) smurtauti, neetiškai ir nepagarbiai elgtis su darbuotojais ir kitais asmenimis. Netoleruojama bet kokia smurto ir priekabiavimo forma; Kiekvienas darbuotojas privalo gerbti kito asmens orumą, mandagiai ir pagarbiai bendrauti su kitais, savo elgesiu užtikrinti darbo aplinką, kurioje kitas asmuo nepatirtų priešišku, neetiškų, žeminančių, agresyvių, užgaulių, įžeidžiančių veiksmų“. Taip pat nurodoma, kad darbuotojai susipažinę su Lygių galimybių politika, patvirtinta VĮ Lietuvos oro uostų 2022 m. spalio 26 d. generalinio direktoriaus įsakymu Nr. 1R-164 (toliau – Lygių galimybių politika), „kurioje apibrėžti svarbiausi principai, siekiant užtikrinti, kad visose darbo santykių srityse įmonėje būtų laikomasi lygių galimybių bei nediskriminavimo principų“. Pažymima, kad aptarnaujant klientus vadovaujama Klientų aptarnavimo standartu <https://www.ltou.lt/lt/apie-lietuvos-oro-uostus/tvarkos-ir-dokumentai/klientu-aptarnavimo-standartas>.

AB „Lietuvos oro uostai“ nurodo, kad apgailestauja dėl darbuotojo klaidos ir suteiktų nepatogumų Pareiškėjai. Vidinio tyrimo metu nesustatyta tyčinių darbuotojų veiksmų. „Dar kartą primintos ir mandagaus bendravimo su keleiviais taisyklės, artimiausiu metu planuojami klientų aptarnavimo standarto mokymai aviacijos saugumo patikrą atliekantiems darbuotojams. Tikimės, kad tokie atvejai daugiau nepasikartos“, – nurodoma pateiktame atsakyme.

Lygių galimybių kontrolierė

konstatuoja:

Tyrimo metu buvo vertinama, ar AB „Lietuvos oro uostai“, teikdama paslaugas Pareiškėjai, tinkamai įgyvendino lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalį, pagal kurią paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Taip pat buvo vertinama, ar AB „Lietuvos oro uostai“ tinkamai įgyvendino Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą prekių pardavėjų, gamintojų ar paslaugų teikėjų pareigą užtikrinti, kad teikiant paslaugas bei informaciją apie jas vartotojams, nebūtų priekabiuojama, seksualiai priekabiuojama ir nebūtų duodami nurodymai diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu.

Taigi seksualinis priekabiavimas paslaugų santykių srityje yra draudžiamas Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 2 punktu, pagal kurį paslaugų teikėjas, įgyvendindamas lygias moterų ir vyrų teises, privalo užtikrinti, kad asmuo, kuriam teikiamos paslaugos, nepatirtų seksualinio priekabiavimo. Lygių galimybių įstatymo taikymo kontekste atsakomybė dėl tinkamo šios pareigos vykdymo tenka paslaugų teikėjui. Lygių galimybių 2 straipsnio 7¹ punkte numatyta, kad seksualinio priekabiavimo sąvoka suprantama taip, kaip ji apibrėžta Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme: „Seksualinis priekabiavimas – nepageidaujamas užgaulus, žodžiu, raštu ir fiziniu veiksniu išreikštas seksualinio pobūdžio elgesys su asmeniu, kai tokį elgesį lemia tikslas ar jo poveikis pakenkti asmens orumui, ypač sukuriant bauginančią, priešišką, žeminančią ar įžeidžiančią aplinką“ (Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 6 dalis). Lygių galimybių įstatyme yra įtvirtinta paslaugų teikėjo pareiga užtikrinti, kad paslaugų gavėjas nepatirtų seksualinio priekabiavimo teikiant paslaugas, o šios pareigos nevykdymas arba netinkamas vykdymas gali būti laikomas minėtų įstatymų pažeidimu.

Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 3 punktu nustatyta paslaugų teikėjo pareiga visiems vartotojams nepaisant jų lyties užtikrinti vienodas sąlygas įsigyti prekes ir paslaugas bei jomis naudotis, nediskriminuojant asmenų dėl lyties, įskaitant mažiau palankų požiūrį į moteris dėl nėštumo ir gimdymo bei vaiko žindymo, išskyrus šio įstatymo 10 straipsnio 8 punkte nurodytą atvejį. Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 10 straipsnio 8 punktu yra nustatyta, kad diskriminacija dėl lyties nėra laikomas prekių pardavimas ar paslaugų teikimas vien tik ar visų pirma vienos lyties asmenims, kai tai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Remiantis tuo, kad Pareiškėjos aprašyti skundžiami veiksmai yra suvokiami kaip galimai mažiau palankus elgesys su asmeniu lyties ir negalios pagrindais ir atsižvelgiant į tai, kad diskriminacija, įskaitant priekabiavimą dėl lyties ir seksualinį priekabiavimą, yra draudžiama paslaugų teikimo srityje Lygių galimybių įstatymo nuostatomis, skundo aplinkybės tyrimo metu vertinamos pagal Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo ir Lygių galimybių įstatymo nuostatas, kuriomis draudžiama diskriminacija, be kita ko, ir lyties bei negalios pagrindu.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje nustatyta, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų¹. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad Konstitucijos 29 straipsnis negali būti suprantamas kaip įtvirtinantis baigtinį nediskriminavimo pagrindų sąrašą; priešingu atveju būtų sudarytos prielaidos paneigti Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje laidojamą visų asmenų lygybę įstatymui,

¹ Be kitų, Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2024 m. kovo 7 d. nutarimai.

teismui ir kitoms valstybės institucijoms, t. y. pačią konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo esmę (2019 m. sausio 11 d. nutarimas).

Lygių galimybių įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (1 straipsnio 1 dalis).

Priekabiavimas Europos Sąjungos teisės aktuose yra įvardijamas kaip elgesys, pažeidžiantis žmogaus teises, žeminantis jo garbę ir orumą. Aptariant priekabiavimo sampratą bei draudimą priekabiauti dėl lyties, aktuali yra 2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyva 2004/113/EB (toliau – Direktyva), kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principas dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, įtvirtintas priekabiavimo draudimas vartotojų teisių apsaugos srityje, tai yra prekių ir paslaugų teikimo srityje. Direktyvos konstatuojamosios dalies 9 punkte pabrėžiama, kad „diskriminacijos dėl lyties, įskaitant priekabiavimą ir seksualinį priekabiavimą, esama ne tik darbo rinkoje, bet ir kitose srityse. Tokia diskriminacija, tapdama kliūtimi visiškam sėkmingam moterų ir vyrų integravimuisi į ekonominį ir visuomeninį gyvenimą, gali būti tiek pat žalinga.“ Direktyvos 2 straipsnio c punkte įtvirtinta priekabiavimo dėl lyties apibrėžtis: „priekabiavimas: kai nepageidaujamu elgesiu, susijusiu su asmens lytimi, siekiama įžeisti arba įžeidžiamas jo orumas ir siekiama sukurti arba sukuriama bauginanti, priešiška, menkinanti, žeminanti ar įžeidžianti aplinka.“ Direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ši Direktyva taikoma visiems asmenims, tiekiantiems prekes ir teikiantiems paslaugas, kurios yra prieinamos visuomenei, nesvarbu, ar atitinkamas asmuo priklauso valstybiniam ar privačiam sektoriui, įskaitant valstybės įstaigas, ir kurios tiekiamos arba teikiamos kitoje nei privataus ir šeimos gyvenimo bei su tuo susijusių sandorių srityje.

Konstitucinis Teismas, vertindamas priekabiavimo dėl lyties bei seksualinio priekabiavimo veiksmus, pažymėjo, kad „priekabiavimo faktams nustatyti nebūtina, kad asmuo, prie kurio priekabiujama, aiškiai ir kategoriškai prieštarautų tokiam elgesiui, kai akivaizdu, kad toks elgesys šiam asmeniui buvo nepriimtinas ir objektyviai įžeidžiamas; vertinant, ar tam tikras elgesys laikytinas priekabiavimu, taip pat ir priekabiavimu dėl lyties, atsižvelgtina į tai, kaip jį

suvokė asmuo, prie kurio buvo priekabiauama (*inter alia* nebūtina nustatyti asmens, kuris galbūt priekabiavo, siekio pažeminti žmogaus orumą ar sukurti jam priešišką, jį bauginančią, žeminančią ar žeidžiančią aplinką) <...> priekabiavimo faktams paneigti nepakanka vien to, kad juos neigia asmuo, kuris galbūt priekabiavo, bet privalu atsižvelgti į visas kitas šiems faktams nustatyti reikšmingas aplinkybes.“²

Europos Sąjungos tarnautojų teismas³, aiškindamas Tarybos 2000 m. lapkričio 27 d. direktyvoje 2000/78/EB įtvirtintą priekabiavimo apibrėžimą ir vertindamas psichologinio priekabiavimo sukkelto poveikio svarbą asmeniui, kurio atžvilgiu buvo vykdyti priekabiavimo veiksmai, pažymėjo, jog pripažinti psichologinį priekabiavimą pakanka, kad išvardytais veiksmais, būtent „fiziniu elgesiu, šnekamąja ar rašytine kalba, gestais“, būtų „pakenkta asmenybei, asmens orumui ar fizinei arba psichinei sveikatai“, neatsižvelgiant į tai, ar šiais veiksmais buvo siekiama pakenkti.

„Tiek nacionalinės tiek ES teisės normose nurodoma, kad seksualiniu priekabiavimu laikomas seksualinio pobūdžio užgaulus elgesys; galiojančiuose teisės aktuose papildomai nurodoma, kad jį lemia tikslas ar jo poveikis pakenkti asmens orumui. Taigi, tiek 1999 metais, tiek šiuo metu galiojančios teisės normos nenustato, kad seksualiniam priekabiavimui konstatuoti reikia įrodyti neteisėtą ketinimą“.⁴

Skunde pareiškėja nurodė, kad jai didelį nepatogumą sukėlė aplinkybė, kad jos kūno patikrą rankomis atliko vyras, kuris palietė jautrias kūno vietas, o visas procesas sukėlė didelį psichologinį diskomfortą. Pareiškėja tai laiko galimu seksualinio priekabiavimo atveju. AB „Lietuvos oro uostai“ paaiškinimuose nurodė, kad nebuvo nustatyta tyčinių darbuotojų veiksmų, taip pat teigiama, kad Pareiškėja neprieštaravo tokiam patikrinimui, nestabdė darbuotojo veiksmų.

Vertinant Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudenciją, pažymėtina, kad konstatuojant seksualinį priekabiavimą nėra būtina nustatyti neteisėto ketinimo bei kad asmuo aiškiai prieštarautų tokiam elgesiui, jeigu yra akivaizdu, kad toks elgesys

² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. išvada Nr. KT-20-11/2017, p. 61.1.

³ Europos Sąjungos tarnautojų teismo 2008 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje Nr. F-52/05.

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-309/2012

yra nepriimtinas ir objektyviai įžeidžiantis. Tačiau seksualiniam priekabiavimui nustatyti reikalinga pripažinti, kad tai buvo seksualinio pobūdžio elgesys.

Lygių galimybių kontrolierės 2024 m. rugpjūčio 19 d. sprendime Nr. (24)SN-144)SP-633, 2024 m. gruodžio 12 d. sprendime Nr. (24)SN-197)SP-884, 2022 m. rugpjūčio 25 d. sprendime Nr. (22)SN-84)SP-545 bei kituose sprendimuose, kurie dėl asmens duomenų apsaugos nėra publikuojami, buvo pasisakyta apie priekabiavimo dėl lyties sampratą bei priekabiavimui dėl lyties, seksualiniam priekabiavimui būdingus požymius, tai yra: - žodžiu ar fiziniu veiksniu išreikštas seksualinio pobūdžio elgesys, tai yra ne bet koks elgesys, bet tik toks, kuris yra seksualinio pobūdžio (nepageidaujami fiziniai prisilietimai prie tam tikrų kūno vietų, itin familiarus, orientuotas į asmens lytį, bendravimas, nesilaikant fizinio atstumo dalykiniame bendravime, pokalbiai, užuominos, juokeliai lytinių santykių tematika, įvairaus pobūdžio komunikavimo priemonėmis siunčiamos žinutės, kuriomis išreiškiamas pageidavimas užmegzti neformalų, nedalykinio pobūdžio ryšį, apeliuojant į to žmogaus patrauklumą dėl jo lyties; intymios užuominos ir pastabos, seksualinio pobūdžio dovanos ar tokio pobūdžio siunčiama informacija, nepadorūs, gašlūs pasiūlymai ir kiti panašaus pobūdžio veiksmai); - seksualinio pobūdžio elgesys yra užgaulus, nepriimtinas ir nepageidaujamas asmeniui, prie kurio priekabiaujama; - seksualinio pobūdžio elgesio tikslas ar jo poveikis – pakenkti žmogaus orumui, ypač sukuriant bauginančią, priešišką, žeminančią ar įžeidžiančią aplinką arba atsiradusios tokio elgesio pasekmės, kai žmogus jaučiasi įžeistas, pažemintas, net ir nesant tikslo sukelti jam tokias pasekmes.

Vertinant Pareiškėjos Skunde nurodytas aplinkybes konstatuota, kad nors saugumo patikros metu apsaugos darbuotojas palietė tam tikras jautrias kūno vietas, šie veiksmai buvo atlikti vykdant nustatytą procedūrą, kurios tikslas – užtikrinti oro uosto saugumą ir patikrinti, ar asmuo neturi draudžiamų ar pavojingų daiktų. Pažymėtina, kad apsaugos darbuotojas, vykdydamas patikrą, veikė manydamas, jog tikrina vyrą, ir atliko bendrąją patikrą rankomis, kurią būtų atlikęs vyriškos lyties klientui. Įvertinus situaciją, nėra pagrindo teigti, kad minėti apsauginio prisilietimai buvo seksualinio pobūdžio elgesys. Todėl šie veiksmai nelaikytini seksualiniu priekabiavimu, nors ir galėjo žeminti Pareiškėją ir pažeisti jos orumą. Tokios procedūros, kurių metu liečiamas asmens kūnas, turėtų būti atliekamos atsižvelgiant į asmens

lytį ir aiškiai informavus, kokie veiksmai bus atliekami bei užtikrinant, kad apžiūrą atliks tos pačios lyties pareigūnas, kaip tikrinamas asmuo. Dėl šio aspekto pasisakoma toliau Sprendime.

Šiame kontekste pažymėtina, kad ir Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog viena iš pagal Konstitucijos 29 straipsnį draudžiamo diskriminavimo (kartu ir žmogaus orumo žeminimo) formų taip pat yra priekabiavimas, kuris suprantamas kaip užgaulus, nepriimtinas ar nepageidaujamas elgesys, kai dėl, be kita ko, lyties, taip pat dėl kitų požymių, siekiama pažeminti ar yra žeminamas asmens orumas ir kuriama jam priešiška, jį bauginanti, žeminanti ar žeidžianti aplinka; priekabiavimas gali sukelti ilgalaikes ar net nuolatinės pasekmes, neigiamai veikiančias asmens privatų ir socialinį gyvenimą (2017 m. gruodžio 19 d. išvada).

Konstitucijos 21 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad žmogaus orumą gina įstatymas, šio straipsnio 3 dalimi draudžiama žeminti asmens orumą. Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra konstatavęs, kad žmogaus orumas vertintinas kaip ypatinga konstitucinė vertybė (1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas, 2017 m. gruodžio 19 d. išvada); kiekvienas visuomenės narys turi prigimtį orumą (*inter alia* 2004 m. gruodžio 29 d., 2015 m. gegužės 26 d. nutarimai, 2024 m. kovo 14 d. išvada); orumas būdingas kiekvienam žmogui – nesvarbu, kaip jis pats save ar kiti žmonės jį vertina (2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas); tik besivadovaujanti pagarba kiekvieno žmogaus orumui valstybė gali būti laikoma iš tikrųjų demokratine (2017 m. gruodžio 19 d. išvada, 2019 m. sausio 11 d. nutarimas). Taigi žmogaus orumas yra Konstitucijos ginama vertybė.

Konstitucinė žmogaus orumo apsauga neatsiejama nuo Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto visų asmenų lygybės principo. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad visi žmonės iš prigimties laikytini lygiais savo orumu ir teisėmis (2017 m. gruodžio 19 d. išvada, 2019 m. sausio 11 d. nutarimas, 2024 m. kovo 14 d. išvada). Iš šio principo išplaukia, kad vienas pagrindinių diskriminacijos draudimo tikslų yra žmogaus orumo užtikrinimas. Kai asmuo diskriminuojamas dėl, be kita ko, jo lyties, kartu žeminamas ir tokio žmogaus orumas.

Konstitucijos 21 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad žmogaus asmuo neliečiamas. Konstitucinis Teismas 2017 m. gruodžio 19 d. išvadoje pažymėjo: „žmogaus, kaip laisvos asmenybės, orumas neatskiriamas nuo jo asmens neliečiamumo, kurio turinį, kaip minėta, sudaro fizinis ir psichinis neliečiamumas. Asmens neliečiamumas yra būtina jo fizinio aktyvumo,

intelektinės ir kūrybinės laisvės, taigi ir laisvos asmenybės raiškos, prielaida; kėsinantį į asmens neliečiamumą sutrikdoma jo fizinė, psichinė ir dvasinė būseną, taigi pažeidžiamas ir žmogaus orumas kaip ypatinga konstitucinė vertybė. Todėl Konstitucijos 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens neliečiamumo garantija laikytina vienu iš konstitucinės žmogaus orumo apsaugos elementų.“

Pareiškėja Skunde akcentavo, kad su ja buvo kalbama grubiai („grubiu tonu liepė grįžti atgal“), vyras „elgėsi įžūliai“, „elgėsi itin nemandagiai ir arogantiškai“, piktai pasakė, kad „niekur negaliu eiti, kol jis manęs nepakvies“. Pažymėtina, kad nemandagus ar griežtas bendravimo tonas, ypač atliekant oro uosto saugumo patikrą, pats savaime nėra laikomas priekabiavimu ar diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymą. Saugumo patikros procedūros gali būti susijusios su didesne rizika, todėl tam tikrais atvejais darbuotojų bendravimas gali būti griežtesnis ar formalesnis, siekiant užtikrinti procedūrų tikslumą ir operatyvumą. Vis dėlto, toks bendravimas turėtų išlikti pagarbus ir atitikti profesinės etikos standartus. Nors netinkama bendravimo forma gali kelti nepasitenkinimą, tai savaime nesudaro pagrindo laikyti, kad buvo pažeistos asmens teisės į lygias galimybes ar kad įvyko priekabiavimas teisės aktuose apibrėžta prasme. Tokiais atvejais galimas procedūrinio pobūdžio vertinimas. Šiuo atveju AB „Lietuvos oro uostuose“ Skundo pagrindu ir buvo atliktas vidinis tyrimas, peržiūrėti vaizdo įrašai ir imtasi atitinkamų priemonių, siekiant įvertinti darbuotojų veiksmų atitiktį nustatytoms procedūroms.

AB „Lietuvos oro uostai“ vadovaujasi patvirtinta Lygių galimybių politika bei smurto ir priekabiavimo prevencijos politika. Kaip nurodė pati AB „Lietuvos oro uostai“, su šiomis politikomis yra susipažinę visi darbuotojai, todėl laikytina, kad darbuotojai turėtų žinoti, kas laikytina priekabiavimu. Nors politikos orientuotos į darbo santykius, smurto ir priekabiavimo prevencijos politikoje tiesiogiai nurodyta, kad draudžiama priekabiauti ir (ar) smurtauti, neetiškai ir nepagarbiai elgtis su darbuotojais ir kitais asmenimis, taigi netoleruotino elgesio turi būti vengiama bet kurių kitų asmenų atžvilgiu, taigi ir su oro uosto klientais. Saugumo programoje taip pat nurodyta, kad atliekant keleivių ar kitų nei keleivių asmenų patikrinimą rankomis, tai daro tik tos pačios lyties operatoriai, t. y. vyriškos lyties tikrina vyrišką lytį, moteriškos lyties – moterišką lytį. Iškilus neaiškumui dėl keleivio ar asmens lyties, patikrinamas minėto asmens dokumentas (pasas ar lygiavertis dokumentas), kur nurodyta asmens lytis. AB

„Lietuvos oro uostų“ atsakyme taip pat akcentuojama, kad atliekant aviacijos saugumo patikrą, tiek apieškojimą rankomis, tiek detalią patikrą, laikomasi lyties tapatumo principo, kilus neaiškumams dėl keliaujančio asmens lyties paprašoma pateikti dokumentą. Pareiškėja skunde nurodė, kad saugumo patikros metu vilkėjo juodą megztinį su kapišonu, tamsiai žalias kelnes, plaukai gan trumpi. AB „Lietuvos oro uostų“ nuotrauka iš vaizdo įrašo patvirtina Pareiškėjos pateiktą jos išvaizdos apibūdinimą. Pagal pateiktus AB „Lietuvos oro uostų“ paaiškinimus, tarp jų ir apsauginio, tikrinusio keleivę, paaiškinimus, keleivė buvo identifikuota kaip vyras, nebuvo paprašyta pateikti dokumento, patvirtinančio asmens lytį.

Pažymėtina, kad pagal Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims⁵ (toliau – Konvencija) 5(a) straipsnį, valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių siekdamos: a) pakeisti socialinius ir kultūrinius vyrų ir moterų elgesio modelius, kad išnyktų prietarai, papročiai ir visokia kitokia praktika, pagrįsta vienos lyties nepilnavertiškumo ar pranašumo idėja arba stereotipišku vyrų ir moterų vaidmeniu.

Šiuo atveju darbuotojas, galimai vadovaudamasis stereotipiniu moters įvaizdžiu, klaidingai įvertino klientės lytį, padarė prielaidą, kad ji yra vyras, ir atliko apžiūrą rankomis. Tokiu elgesiu galėjo būti pažeistas asmens orumas ir saugumo jausmas – klientė atsidūrė situacijoje, kurioje nesijautė saugi; kaip Pareiškėja nurodė Skunde, tai jai sukėlė didelį psichologinį diskomfortą. Tokie veiksmai rodo galimą diskriminacinį požiūrį, grindžiamą lyčių stereotipais, kurie Konvencijos požiūriu turi būti aktyviai keičiami. Šioje situacijoje taip pat nebuvo užtikrinta pagrindinė asmens teisė į fizinį neliečiamumą, kuri yra neatsiejama nuo žmogaus orumo ir kurią paslaugos teikėjas privalo gerbti bei saugoti kiekvienoje situacijoje ir užtikrinti, kad prie asmens nebūtų priekabiuojama taip pat ir saugumo patikros metu. Šios aplinkybės sudaro pagrindą vertinti, jog Pareiškėjai nebuvo užtikrintos sąlygos, atitinkančios jos lytį bei užtikrinančios orumą, o tai gali būti laikoma žmogaus garbės ir orumo pažeidimu, sudarančiu sąlygas galimai priekabiavimo dėl lyties požymių situacijai, kaip tai apibrėžta Lygių galimybių įstatyme. AB „Lietuvos oro uostai“, kaip keleiviams paslaugas teikianti įmonė ir atsakinga paslaugų teikėja, turėjo pareigą užtikrinti, kad saugumo patikros procedūros būtų atliekamos paisant kliento

⁵ Lietuva yra ratifikavusi šią konvenciją Seimo 1995 m. rugsėjo 10 d. nutarimu Nr. I-1035 „Dėl Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos moterims panaikinimo ratifikavimo“.

pagrindinių teisių – orumo, lygybės ir apsaugos nuo diskriminacijos. Ši pareiga apima ne tik tiesioginių oro uosto darbuotojų veiksmų priežiūrą, bet ir atsakomybę už pasitelktų partnerių, rangovų ar kitų trečiųjų šalių, veikiančių oro uosto teritorijoje, elgesį. AB „Lietuvos oro uostai“ kaip visos keleivių aptarnavimo sistemos organizatorius ir prižiūrėtojas, turi užtikrinti, kad nei vienas jo vardu veikiantis asmuo ar organizacija nepažeistų asmenų teisių ir lygybės principų.

Pažymėtina, kad Pareiškėja taip pat Skunde nurodė, kad diskriminaciją, priekabiavimą ar seksualinį priekabiavimą galėjo patirti dėl negalios, kadangi turi insulino pompą. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo 2 dalies 13 punkte yra nurodyta: „Negalia – ilgalaikis funkcinis asmens organizmo sutrikimas (asmens įgimtos ir (ar) įgytos savybės), kuris dėl aplinkos veiksnių trukdo asmeniui visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenės gyvenime lygiai su kitais asmenimis.“ Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos 1 straipsnyje nurodyta, kad prie asmenų su negalia priskiriami asmenys, turintys ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie sąveikaudami su įvairiomis kliūtimis gali trukdyti šiems asmenims visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiai su kitais asmenimis. Taigi, tam tikrai atvejais, turint insulino pompą dėl cukrinio diabeto galima būtų laikoma asmeniu su negalia, kai tai trukdo asmeniui visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime, tačiau Pareiškėja Skunde nepateikė aplinkybių ar argumentų, paaiškinančių, kaip būtent ši negalia galėjo būti diskriminacijos ar priekabiavimo pagrindas. Taip pat nėra duomenų, leidžiančių daryti išvadą, kad oro uosto darbuotojo veiksmai buvo susiję su Pareiškėjos negalia ar naudojama medicinine priemone. Atsižvelgiant į tai, nėra pagrindo konstatuoti, kad galimai patirtas diskriminacinis ar žeminantis elgesys buvo siejamas su asmens negalia.

Konstatuotina, kad Pareiškėjai einant per saugumo patikrą Kauno oro uoste, patikrinimą rankomis atliko vyras. Patikrinimo metu buvo liečiamos Pareiškėjai jautrios kūno vietos, dėl šių aplinkybių buvo pažeistas Pareiškėjos orumas, kūno neliečiamumas, ji jautėsi neapsaugota. AB „Lietuvos oro uostai“ neužtikrino, kad Pareiškėją nepatirtų priekabiavimo veiksmų, todėl vertintina, kad buvo pažeista Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 2 dalis, draudžianti priekabiavimą lyties pagrindu.

Atsižvelgdama į pirmiau nurodytas aplinkybes ir vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo

17 straipsnio 2 dalies nuostata, suteikiančia teisę lygių galimybių kontrolieriui teikti išvadas ir rekomendacijas bet kokiais su diskriminacija susijusiais klausimais dėl šio įstatymo įgyvendinimo, rekomenduoju AB „Lietuvos oro uostams“ imtis sisteminių veiksmų, siekiant užtikrinti, kad visiems (-oms) klientams (-ėms), nepriklausomai nuo jų lyties, būtų sudarytos orios, saugios ir nediskriminuojančios sąlygos. Rekomenduojame įgyvendinti AB „Lietuvos oro uostų“ planuojamus klientų aptarnavimo standarto mokymus aviacijos patikrą atliekantiems darbuotojams, skiriant dėmesio ne tik bendrosioms aptarnavimo gairėms, bet ir jautrių situacijų, susijusių su keleivių lytimi ir/ar lyties tapatybe ar jų teisėmis pasirinkti patikrą atliekančio darbuotojo lytį, valdymą. Rekomenduojama aktyviai skatinti, kad darbuotojai jautriai ir atsakingai elgtųsi situacijose, susijusiose su asmens orumo užtikrinimu, ir nesivadovautų stereotipiniu lyčių vertinimu, taip užtikrinant pagarbų ir orų patikros procesą kiekvienam keleiviui (-ei).

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, ir vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 6 punktu, 30 straipsnio 3 dalimi,

lygių galimybių kontrolierė:

n u s p r e n d ž i a :

1. Įspėti AB „Lietuvos oro uostus“ dėl padarytų lygių galimybių pažeidimo.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir AB „Lietuvos oro uostus“.
3. Įpareigoti AB „Lietuvos oro uostus“ išnagrinėti pateiktas rekomendacijas bei per 30 dienų pateikti atsakymą dėl jų įgyvendinimo.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.